

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

А.В.Макоўчык

2021 г.

Рэгістрацыйны № УД- 26-1 / вуч.

№62 2021

ЭТНАЛОГІЯ БЕЛАРУСІ

вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне для
спецыяльнасці

1-02 01 01 Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны

1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура

1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая работа

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта «Вышшая адукацыя. I ступень», зацверджанага «___» _____ 20__ г., рэгістрацыйны № ___, вучэбнага плана _____

СКЛАДАЛЬНІК:

Д.У.Дубінін, дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

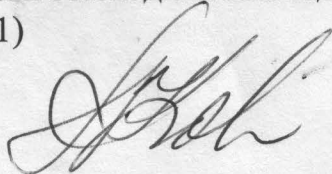
С.В.Паноў, прафесар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышай школы», кандыдат педагагічных навук, дацэнт;

С.А.Талмачова, загадчык кафедры гісторыі славянскіх народаў і гісторыі Беларусі «Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка», кандыдат істарычных навук, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі (пракакол № 9 ад 30.04. 2021)

Загадчык кафедры

А.А.Корзюк

Навукова-метадычным саветом установы вышэйшай адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (пракакол № 8 ад 13.07.2021).

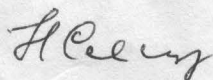
Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджаючых яе матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае.

Метадыст
вучэбна-метадычнага аддзела БДПУ

Г.В.Вінаградава

Дырэктар бібліятэкі

Н.П. Сяткоўская

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

_____ А.В.Макоўчык

_____ 20__ г.

Рэгістрацыйны № УД- _____ / вуч.

ЭТНАЛОГІЯ БЕЛАРУСІ

вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне для
спецыяльнасці

1-02 01 01 Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны

1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура

1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая работа

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарту «Вышшая адукацыя. I ступень», зацверджанага «___» _____ 20__ г., рэгістрацыйны № ___

СКЛАДАЛЬНІК:

Д.У.Дубінін, дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

С.В.Паноў, прафесар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышай школы», кандыдат педагагічных навук, дацэнт;

С.А.Талмачова, загадчык кафедры гісторыі славянскіх народаў і гісторыі Беларусі «Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка», кандыдат істарычных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі (праатакол № 12 ад 31.05. 2021 г.)

Загадчык кафедры

А.А.Корзюк

Навукова-метадычным саветом установы вышэйшай адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (праатакол № 6 ад 15.06.2021 г.).

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджаючых яе матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае.

Метадыст

вучэбна-метадычнага аддзела БДПУ

Г.В.Вінаградава

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне «Этналогія Беларусі» распрацавана для ўстаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасці 1-02 01 01 «Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны». 1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура, 1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая работа

Засваенне зместу вучэбнай дысцыпліны забяспечвае падрыхтоўку кваліфікаванага выкладчыка гісторыі, які глыбока ведае этналогію і гісторыка-культурную спадчыну сваёй мясцовасці; этнічныя асаблівасці беларускага народа, традыцыі і ўмовы яго існавання, механізмы і заканамернасці яго функцыянавання і трансфармацыі; важнасць месца і ролі кожнага народа ў гістарычным развіцці чалавецтва.

Вучэбная дысцыпліна «Этналогія Беларусі» непасрэдным чынам звязана з метадыкай выкладання гісторыі, асновамі музеязнаўства, тэорыяй і практыкай экскурсійна-краязнаўчай работы, археалогіяй Беларусі і г.д. Такім чынам, вялікае значэнне ў вывучэнні этналогіі Беларусі мае ажыццяўленне міждысцыплінарнага падыходу.

У праграме тэарэтычная і практычная часткі дысцыпліны пададзены разам. Гэта дазваляе выкладчыку самастойна вызначыць, які матэрыял складае аснову тэарэтычнага навучання этналогіі Беларусі, а які можа стаць базай арганізацыі семінараў са студэнтамі.

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Этналогія Беларусі” – засваенне тэарэтычных асноў выкладання вучэбнага прадмета “Этналогія Беларусі”, авалодванне прафесійнымі кампетэнцыямі, неабходнымі будучым настаўнікам для фарміравання фундаменту этналагічных ведаў на падставе вывучэння дасягненняў сусветнай і айчыннай этналагічнай думкі, для арганізацыі самастойнай этнаграфічнай работы ва ўстанове адукацыі.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

пазнаёміць студэнтаў з асноўнымі айчыннымі і замежнымі тэорыямі і даследаваннямі, даступнымі крыніцамі па этналогіі Беларусі;

вызначыць спецыфіку фарміравання і сучаснага развіцця этнічнага саставу Беларусі, самасвядомасці і стэрэатыпаў міжэтнічных адносін; суадносіны ўплыву ўнутраных і глабальных фактараў на развіццё этнічных працэсаў Беларусі;

пазнаёміць студэнтаў з асноўнымі метадамі пошуку этнаграфічнай спадчыны беларусаў;

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў наступных акадэмічных, сацыяльна-асобасных і прафесійных кампетэнцый.

Патрабаванні да акадэмічных кампетэнцый

Студэнт павінен:

- АК-1. Умець прымяняць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для вырашэння тэарэтычных і практычных задач.
- АК-2. Валодаць метадамі навукова-педагагічнага даследавання.
- АК-3. Валодаць даследчымі навыкамі.
- АК-4. Умець працаваць самастойна.
- АК-5. Быць здольным нараджаць новыя ідэі (валодаць крэатыўнасцю).
- АК-6. Валодаць междысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем.
- АК-7. Мець навыкі, звязаныя з выкарыстаннем тэхнічных прылад, кіраваннем інфармацыяй і працай з кампутарам.
- АК-8. Валодаць навыкамі вуснай і пісьмовай камунікацыі.
- АК-9. Умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу ўсяго жыцця.

Патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый

Студэнт павінен:

- САК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.
- САК-5. Быць здольным да крытыкі і самакрытыкі.
- САК-6. Умець працаваць у камандзе.

Патрабаванні да прафесійных кампетэнцый

Студэнт павінен быць здольны:

Навучальная дзейнасць

- ПК-1. Кіраваць вучэбна-пазнавальнай і вучэбна-даследчай дзейнасцю навучэнцаў.
- ПК-2. Выкарыстоўваць аптымальныя метады, формы і сродкі навучання.
- ПК-3. Арганізоўваць і праводзіць вучэбныя заняткі розных відаў і форм.
- ПК-4. Арганізоўваць самастойную работу навучэнцаў.

Каштоўнасна-арыентацыйная дзейнасць

- ПК-17. Ажыццяўляць прафесійную самаадукацыю і самавыхаванне з мэтай удасканалення прафесійнай дзейнасці.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

- метады этналагічных даследаванняў;
- этнагенез беларусаў, іх традыцыйную, матэрыяльную і духоўную культуру і быт;
- этнічныя меншасці Беларусі, іх традыцыйную культуру і быт.

умець:

- выкарыстоўваць у навукова-даследчай рабоце разнастайныя метады этналагічных даследаванняў;
- выяўляць, фіксаваць і апісваць этнаграфічныя помнікі;

валодаць:

- дадзенымі этналогіі Беларусі;

- метадамі этналагічных даследаванняў;
- практычнымі ўменнямі выкарыстання ведаў і практычных навыкаў у галіне этналогіі пры вывучэнні айчыннай гісторыі;

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны вучэбнам планам адводзіцца ўсяго 98 гадзін, з іх 52 гадзіны – аўдыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: 20 гадзін – лекцыйныя, 10 гадзін – практычныя заняткі, 22 гадзіны – семінарскія заняткі.

На самастойную работу студэнта адводзіцца 46 гадзін, з іх 4 гадзіны – залік.

На завочнай форме атрымання адукацыі на вывучэнне дысцыпліны вучэбнам планам адводзіцца ўсяго 98 гадзін, з іх 18 – аўдыторных гадзін (лекцыйных – 8, семінарскіх заняткаў – 10 гадзін), на самастойную работу – 80 гадзін, з іх з іх 4 гадзіны – залік Форма кантроля – залік на 1 курсе.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1.1. Уводзіны

Прадмет і задачы этналогіі. Паняцці “быт”, “культура”, “этнас”, “этнічная тэрыторыя”. Іх адзнакі. Метады і асноўныя праблемы этналагічных даследаванняў. Этнаграфічныя веды як фактар нацыянальнай свядомасці і жыццяздольнасці беларускага народа.

Віды крыніц этналогіі. Пісьмовыя крыніцы. Летапісы. Хронікі. Запісы паслоў і падарожнікаў. Мемуары. Актавыя дакументы.

Палявыя даследаванні. Фіксацыя звестак. Палявы сшытак і дзённік. Пашпартызацыя этнаграфічных матэрыялаў. Стацыянарны і экспедыцыйны метады. Сацыялагічны метады. Выяўленчыя матэрыялы. Малюнкі. Барэльефы. Скульптура.

Архіўныя і музейныя зборы.

Выкарыстанне матэрыялаў лінгвістыкі, археалогіі, антрапалогіі, фальклору.

Масавыя крыніцы (пісьмовыя і рэчавыя). Выкарыстанне этнаграфічных ведаў у сучасным грамадстве.

Класіфікацыя народаў свету (геаграфічная, антрапалагічная, моўная, гаспадарча-культурная).

Фарміраванне этнаграфіі як самастойнай навукі ў сярэдзіне XIX ст. Эвалюцыйны кірунак. Л. Г. Морган. Дыфузіяніскі кірунак. Ф. Грэбнеў. Псіхалагічная канцэпцыя ў этнаграфіі. Рэлятывізм. Неаэвалюцыяністы.

Тэма 1.2. Гісторыя этналагічнага вывучэння Беларусі

Першапачатковае назіранне этнаграфічных звестак аб Беларусі. Уплыў Рускага географічнага таварыства на развіццё этнаграфічных даследаванняў. Этнаграфічныя працы Я. Чачота, У. Сыракомлі, З. Хадакоўскага, Я. Тышкевіча, Ю. Крашэўскага, А. Рыпінскага, Л. Галембёўскага. Іх характар.

Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў другой палове XIX ст. Дзейнасць П. Шпілеўскага, П. Бяссонава, У. Насовіча. Этнаграфічныя экспедыцыі С. Максімава, П. Чубінскага. Утварэнне Паўночна-Заходняга аддзела РГТ. Збор і друкаванне этнаграфічных матэрыялаў П. Шэйнам, М. Нікіфароўскім, Е. Раманавым, У. Дабравольскім. Этнаграфічная дзейнасць М. Янчука, М. Доўнар-Запольскага, А. Багдановіча. Вывучэнне гісторыі беларускай этнаграфіі А. Цыпіным. Вывучэнне быту і традыцыйнай культуры сялян М. Федароўскім.

Развіццё беларускай этнаграфіі ў канцы XIX — пачатку XX ст. Навуковая дзейнасць А. Сержпутоўскага, У. Сербавы. Уклад Я. Карскага ў беларускую этнаграфію.

Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў савецкі час. Стварэнне навуковых устаноў па вывучэнні народнай культуры. Беларускае вольна-эканамічнае

таварыства. Беларускі народны ўніверсітэт. Навукова-тэрміналагічная камісія. Інстытут беларускай культуры. Першыя спробы стварэння марксісцкай гістарыяграфіі беларускай этнаграфіі (1920-я — пачатак 30-х гг. XX ст.).

Распрацоўка гісторыі беларускай этнаграфіі А. Шлюбскім. Згортванне этнаграфічных даследаванняў у 1938—1940 гг. «Выкрывальніцкія» артыкулы і брашуры А. Бабровіча, І. Шпілеўскага, М. Грынבלата, М. Нікольскага.

Страты этнаграфічных матэрыялаў, навуковых рукапісаў, калекцый этнаграфічных прадметаў у час вайны.

Аднаўленне навуковага цэнтра па вывучэнні беларускай этнаграфіі пасля вызвалення рэспублікі. Пачатак сістэматычнага вывучэння беларускай этнаграфіі з сярэдзіны 1950-х гг. Стварэнне Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Распрацоўка праблематыкі сучаснай беларускай этналогіі. Даследаванне этнагенезу і этнічнай гісторыі, праблем традыцыйнай гаспадаркі і матэрыяльнай культуры, грамадскага і сямейнага быту, традыцыйнай духоўнай культуры. Абагульняючыя працы па этналогіі другой паловы XX ст. – пачатку XXI ст.

Тэма 1.3. Этнічная гісторыя Беларусі

Старажытнейшае насельніцтва на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў эпоху старажытнакаменнага веку. Змена этнічнага складу насельніцтва ў эпоху бронзы.

Перадумовы фарміравання беларускага этнасу ў раннім сярэднявеччы. Рассяленне славян на тэрыторыі Беларусі. Асіміляцыя мясцовага даславянскага насельніцтва і фарміраванне першапачатковых усходнеславянскіх этнічных супольнасцей: дрыгавічоў, радзімічаў, крывічоў. Значэнне ўтварэння старажытных дзяржаў у фарміраванні народнасцей. Тэрыторыя сучаснай Беларусі ў агульнаўсходнеславянскі перыяд. “Палешукі” і “беларусцы”. Утварэнне беларускай мовы, яе дыялекту. Фарміраванне тэрыторыі Беларусі ў познім сярэднявеччы.

Асноўныя канцэпцыі паходжання беларусаў: велікаруская, велікапольская, старажытнаруская, крывіцкая, крывіцка-дрыгавіцка-радзіміцкая, балцкая, фіна-угорская, эвалюцыйна-дыфузійная.

Этнічнае развіццё беларускага народа. З’яўленне на беларускіх землях пасяленняў яўрэяў, татараў, рускіх, палякаў, літоўцаў, латышоў і інш. Становішча, заняткі гэтых нацыянальных супольнасцей і іх узаемаадносінны з мясцовым беларускім насельніцтвам. Фарміраванне беларускай нацыі. Беларуская нацыя ў 20—90-я гг. XX ст. Міжэтнічныя адносінны на сучасным этапе. Ментальнасць і нацыянальны характар беларусаў. Беларуская дыяспара. Гісторыка-этнаграфічныя рэгіёны.

Тэма 1.4. Гаспадарка і матэрыяльная культура беларусаў

Уплыў прыродна-кліматычных і сацыяльна-эканамічных фактараў на развіццё земляробства. Сістэмы земляробства. Тыпы традыцыйных ворыўных прылад. Прылады баранавання і сеяння. Асноўныя прылады для ўборкі збожжавых культур, малацьбы і веяння. Захоўванне збожжа і бульбы. Традыцыйныя прылады апрацоўкі збожжа, ільну і каноплі. Традыцыйная ежа. З'яўленне новых прадуктаў харчавання.

Прамысловыя і рамесныя заняткі. Здабываючыя промыслы (збіральніцтва, рыбалоўства, паляўніцтва, пчалярства, лясныя і лесахімічныя промыслы) і рамёствы (ткацтва, вышыўка, кавальства, дрэваапрацоўка, ганчарства, пляценне, скураныя рамёствы і інш.). Іх роля і месца ў быццё беларусаў.

Традыцыйнае адзенне. Тыпалогія адзення. Матэрыялы. Асноўныя спосабы ўпрыгожвання. Мужчынскае адзенне. Тыповы комплекс. Верхняе адзенне сялян і шляхты. Жаночае адзенне. Адметнасці жаночай вопраткі. Тыповы жаночы комплекс.

Галаўныя ўборы. Мужчынскія і жаночыя галаўныя ўборы. Тыпалагічныя асаблівасці.

Абутак. Класіфікацыя абутку паводле матэрыялу, канструкцый, сезона года, бытавой сітуацыі.

Этнічныя асаблівасці адзення. Лакальныя адрозненні.

Тэма 1.5. Беларускае народнае жыллё

Арганізацыя жыллага асяродка. Функцыі жылля. Эвалюцыя жылля, яго сацыяльныя і культурна-бытавыя асаблівасці. Асноўныя функцыянальныя і архітэктурна-будаўнічыя адметнасці беларускага традыцыйнага жылля.

Сядзіба (двор) і сядзібныя пабудовы. Жылыя, падсобныя, гаспадарчыя і прамысловыя памяшканні. Жыллёва-бытавы комплекс. Функцыі і канструкцыйныя асаблівасці кожнай з пабудоў; геаграфія распаўсюджвання, рэгіянальныя і сацыяльныя рысы. Размяшчэнне, тыпы сядзібнай забудовы (тыпы двара): замкнуты (вяночны, круглы), двухрадны, трохрадны, крыты, пагонны, г-падобны, рассяяны (свабодны, з незвязанымі пабудовамі). Забудовы. Сацыяльныя і рэгіянальныя асаблівасці сядзібнай забудовы.

Інтэр'ер жылля. Інтэр'ер як унутраная прастора, функцыянальна і эстэтычна арганізаваная.

Інтэр'ер курнай хаты (да 60-х гг. XIX ст.). Структурныя часткі: курная печ, верхнік (душнік, дымнік); спальны пол, палаці, полаг; падлога і столы; лавы, грады; красны кут (покуць), бажніца, стол, зэдаль; “бабін кут”, гаспадарчы ўслон, кухонная паліца. Традыцыйная мэбля, посуд і бытавыя рэчы. Асвятленне хаты: лучнікі, светач, каганец. Агонь у светаўяўленнях, звычайх, абрадах. “Жаніцьба коміна”.

Інтэр'ер гарадскога і шляхецкага жылля. Змены ў інтэр'еры народнага жылля ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Традыцыйныя элементы ў інтэр'еры сучаснага жылля.

Народнае дойдства. Звычай і абрады.

Драўлянае дойдства – адно з самых распаўсюджаных і прыярытэтных рамёстваў у Беларусі. Асноўныя інструменты. Будаўнічыя канструкцыі: каркасная (слупавая) і зрубная. Фундамент (штандары, палі, падмурак, прызба). Дахі, іх форма і канструкцыя: зрубная (закотам і стажковая), каркасная (на сохах і кроквах). Пакрыццё стрэх. Дэкор у народным дойдстве. Культавыя пабудовы – увасабленне лепшых традыцый народнага дойдства.

Будаўнічыя звычай, абрады, павер'і.

Тэма 1.6. Беларуская кухня

Класіфікацыя страў: раслінныя і мясныя, посныя і скаромныя, паўсядзённыя, святочныя, абрадавыя.

Хлеб у традыцыйна-бытавой культуры беларусаў. Віды і сарты хлеба. Хлебныя вырабы: ляпні, перапечкі, сачні, варэнікі і пампушкі, праснакі, каржы, пернікі, крэндзелі, абаранкі, хрусты. Абрадавыя печывы. Бліны і аладкі. Мучныя стравы. Аўсяныя мучныя стравы. Крупяныя стравы.

Бульба і гародніна. Малако і малочныя прадукты. Мясная ежа. Рыба і рыбныя стравы. Пітво. Класіфікацыя напіткаў.

З'яўленне новых прадуктаў харчавання.

Тэма 1.7. Сям'я

Формы сям'і. Асноўныя функцыі сям'і. Рэгламентацыя ўнутрысямейных адносін. Становішча жанчыны ў беларускай сям'і. Колькасны састаў сем'яў. Роля сямейнай традыцыі як сродку перадачы, захавання і замацавання міжпакаленнай этнакультурнай інфармацыі.

Шлюб. Шлюбны ўзрост. Маёмасныя адносіны пры заключэнні шлюбу. Прымацтва. Стабільнасць шлюбу. Скасаванне шлюбу. Вясельная абраднасць. Сватанне. Заручыны. Суборная субота. Вяселле. Вясельныя чыны. Каравайны звычай. Царкоўны абрад вячання. Увядзенне нявесты ў хату жаніха. Абрадавыя дзеянні, накіраваныя на праверку працоўных здольнасцей нявесты і яе характару. Паслявясельныя звычай і абрады. Лакальныя асаблівасці беларускай вясельнай абраднасці.

Радзіны. Радзіныя звычай і абрады.

Пахавальна-памінальная абраднасць. Семантыка і сімволіка пахавальнай абраднасці. Этнаканфесійныя і рэлігійныя асаблівасці пахаванняў. Культ продкаў.

Сучасная сітуацыйная абраднасць у Беларусі. Міжэтнічныя шлюбы.

Тэма 1.8. Традыцыйная духоўная культура

Вераванні народаў Беларусі. Міфалагічныя вобразы традыцыйнай народнай рэлігіі.

Магічныя абрады. Гаспадарчая, лячэбная, любоўная і шкоданосная магія.
Замовы.

Вусная народная творчасць. Фальклор як сродак выхавання нацыянальнай
свядомасці беларусаў. Беларускія народныя песні.

Беларускі народны каляндар. Каляндарна-абрадавая паэзія. Пазаабрадавая
паэзія. Частушкі.

Казкі. Сацыяльна-бытавыя і народныя казкі. Казкі пра жывёл, іх ідэйны
змест.

Неказачная проза. Легенды, паданні, прыкметы, павер'і.

Анекдоты, жарты, досціпы.

Народная музыка. Характэрныя рысы народнай вакальнай творчасці.
Народная інструментальная музыка. Народныя інструментальныя ансамблі.

Народнае харэаграфічнае майстэрства. Карагоды. Традыцыйныя
народныя танцы. Распаўсюджванне новых бытавых танцаў.

Народны тэатр. Батлейка.

**ВУЧЭБНА – МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
(ДЗЁННАЯ ФОРМА АТРЫМАННЯ АДУКАЦЫІ)**

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін			Самостойная (пааўдыгорная работа	Метадычныя дапаможнікі, сродкі навучання	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя/ семінарскія заняткі	Кіруемая самастойная работа самостойная работа				
семестр								
2	Этналогія Беларусі							
1.1	Уводзіны Прадмет і задачы этналогіі. Метады і асноўныя праблемы этналагічных даследаванняў. Віды крыніц этналогіі. Класіфікацыя народаў свету (геаграфічная, антрапалагічная, моўная, гаспадарча-культурная). Фарміраванне этнаграфіі як самастойнай навукі ў сярэдзіне XIX ст.	2	2		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1;2;6;9]	Апытванне Рэфераты
1.2.	Гісторыя этналагічнага вывучэння Беларусі Першапачатковае назіранне этнаграфічных звестак аб Беларусі. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў другой палове XIX ст. Развіццё беларускай этнаграфіі ў канцы XIX — пачатку XX ст. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў савецкі час. Пачатак сістэматычнага вывучэння беларускай	2	4		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 4; 9]	Рэйтынгавая кантрольная работа № 2

	этнаграфіі з сярэдзіны 1950-х гг. Абагульняючыя працы па этналогіі другой паловы XX ст. – пачатку XXI ст.							
1.3	Этнічная гісторыя Беларусі Старажытнейшае насельніцтва на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў эпоху старажытнакаменнага веку. Перадумовы фарміравання беларускага этнасу ў раннім сярэднявеччы. Асноўныя канцэпцыі паходжання беларусаў Фарміраванне беларускай нацыі. Беларуская нацыя ў 20—90-я гг. XX ст. Міжэтнічныя адносіны на сучасным этапе. Ментальнасць і нацыянальны характар беларусаў.	2	4		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	1; 2; 4; 9]	Апытванне Рэфераты
1.4	Гаспадарка і матэрыяльная культура беларусаў Уплыў прыродна-кліматычных і сацыяльна-эканамічных фактараў на развіццё земляробства. Прамысловыя і рамесныя заняткі. Здабываючыя промыслы. Традыцыйнае адзенне.	2	6		6	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1;2;5; 6; 7,8,9]	Апытванне Рэфераты
1.5	Беларускае народнае жыллё Эвалюцыя жылля, яго сацыяльныя і культурна-бытавыя асаблівасці. Асноўныя функцыянальныя і архітэктурна-будаўнічыя адметнасці беларускага традыцыйнага жылля. Інтэр'ер гарадскога і шляхецкага жылля. Змены ў інтэр'еры народнага жылля ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Традыцыйныя элементы ў інтэр'еры сучаснага жылля. Народнае дойлідства. Звычаі і абрады. Будаўнічыя звычаі, абрады, павер'і.	2	4		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 4; 5;6;7,8,]	Апытванне Рэфераты

1.6	Беларуская кухня Класіфікацыя страў: раслінныя і мясныя, пасныя і скаромныя, паўсядзённыя, святочныя, абрадавыя.	2	2		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 3 5; 7,9]	Апытванне Рэфераты
1.7	Сям'я Формы сям'і. Асноўныя функцыі сям'і. Рэгламентацыя ўнутрысямейных адносін. Вясельная абраднасць. Радзіны. Радзіныя звычаі і абрады. Пахавальна-памінальная абраднасць. Семантыка і сімволіка пахавальнай абраднасці. Этнаканфесійныя і рэлігійныя асаблівасці пахаванняў. Культ продкаў. Сучасная сітуацыйная абраднасць у Беларусі. Міжэтнічныя шлюбыГерманія в X – XIII вв.	2	4		4	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1;2;4; 5; 6; 7,9]	
1.8	Традыцыйная духоўная культура Вераванні народаў Беларусі. Магічныя абрады. Гаспадарчая, лячэбная, любоўная і шкоданосная магія. Замовы. Вусная народная творчасць. Беларускі народны каляндар. Анекдоты, жарты, досціпы. Народная музыка. Народнае харэаграфічнае майстэрства. Народны тэатр. Батлейка.	2	6	4	12	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 5; 6; 7,8,9]	Рэйтынгавая кантрольная праца № 3
	Усяго гадзін	16	32	4 л	42 залік			Экзамен

**ВУЧЭБНА – МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ
(ЗАВОЧНАЯ ФОРМА АТРЫМАННЯ АДУКАЦЫІ)**

Тэма	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін			Самостойная (пааўдыторная работа	Метадычныя дапаможнікі, сродкі навучання	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Кіруемая самастойная работа самастойная работа				
семестр								
	Этналогія Беларусі							
1.1	Уводзіны Прадмет і задачы этналогіі. Метады і асноўныя праблемы этналагічных даследаванняў. Віды крыніц этналогіі. Класіфікацыя народаў свету (геаграфічная, антрапалагічная, моўная, гаспадарча-культурная). Фарміраванне этнаграфіі як самастойнай навукі ў сярэдзіне XIX ст.	1	1			Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1;2;6;9]	Апытванне Рэфераты
1..2.	Гісторыя этналагічнага вывучэння Беларусі Першапачатковае назпашванне этнаграфічных звестак аб Беларусі. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў другой палове XIX ст. Развіццё беларускай этнаграфіі ў канцы XIX — пачатку XX ст. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў савецкі час. Пачатак сістэматычнага вывучэння беларускай этнаграфіі з сярэдзіны 1950-х гг.	1	1		10	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 4; 9]	Рэфераты Вусныя даклады

	Абагульняючыя працы па этналогіі другой паловы XX ст. – пачатку XXI ст.							
1.3	Этнічная гісторыя Беларусі Старажытнейшае насельніцтва на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў эпоху старажытнакаменнага веку. Перадумовы фарміравання беларускага этнасу ў раннім сярэднявеччы. Асноўныя канцэпцыі паходжання беларусаў Фарміраванне беларускай нацыі. Беларуская нацыя ў 20—90-я гг. XX ст. Міжэтнічныя адносіны на сучасным этапе. Ментальнасць і нацыянальны характар беларусаў.	1	2		10	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	1; 2; 4; 9]	Рэфераты
1.4	Гаспадарка і матэрыяльная культура беларусаў Уплыў прыродна-кліматычных і сацыяльна-эканамічных фактараў на развіццё земляробства. Прамысловыя і рамесныя заняткі. Здабываючыя промыслы. Традыцыйнае адзенне.	1	1		10	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1;2;5; 6; 7,8,9]	Апытванне Рэфераты
1.5	Беларускае народнае жыллё Эвалюцыя жылля, яго сацыяльныя і культурна-бытавыя асаблівасці. Асноўныя функцыянальныя і архітэктурна-будаўнічыя адметнасці беларускага традыцыйнага жылля. Інтэр'ер гарадскога і шляхецкага жылля. Змены ў інтэр'еры народнага жылля ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Традыцыйныя элементы ў інтэр'еры сучаснага жылля. Народнае дойлідства. Звычаі і абрады. Будаўнічыя звычаі, абрады, павер'і..	1	1		10	Мультыме дыя, вучэбная літаратура	[1; 2; 4; 5;6;7,8,]	Рэфераты прэзентацыі
1..6	Беларуская кухня Класіфікацыя страў: раслінныя і мясныя, постныя і	1	1		10	Мультыме дыя,	[1; 2; 3 5; 7,9]	Рэфераты

	скаромныя, паўсядзённыя, святочныя, абрадавыя.					вучэбная літаратура		
1..7	Сям'я Формы сям'і. Асноўныя функцыі сям'і. Рэгламентацыя ўнутрысямейных адносін. Вясельная абраднасць. Радзіны. Радзіныя звычаі і абрады. Пахавальна-памінальная абраднасць. Семантыка і сімволіка пахавальнай абраднасці. Этнаканфесійныя і рэлігійныя асаблівасці пахаванняў. Культ продкаў. Сучасная сітуацыйная абраднасць у Беларусі. Міжэтнічныя шлюбыГерманія в X – XIII вв.	1	1		10	Мультыме дзя, вучэбная літаратура	[1;2;4; 5; 6; 7,9]	Прэзентацыі ,вусныя даклады
21..8	Традыцыйная духоўная культура Вераванні народаў Беларусі. Магічныя абрады. Гаспадарчая, лячэбная, любоўная і шкоданосная магія. Замовы. Вусная народная творчасць. Беларускі народны каляндар. Анекдоты, жарты, досціпы. Народная музыка. Народнае харэаграфічнае майстэрства. Народны тэатр. Батлейка.	1	2		20	Мультыме дзя, вучэбная літаратура	[1; 2; 5; 6; 7,8,9]	Апытванне Рэфераты
	Усяго гадзін	8	10		80			Залік

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Беларусь. Этнічныя супольнасці / А. В. Гурко [и др.] ; пад навук. рэд. А. В. Гурко. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2017. – 164 с.
2. Блищ В. Л. Этнографическое наследие Беларуси: возможности туристического использования : учеб.-метод. пособие / В. Л. Блищ ; М-во образования Респ. Беларусь, Ин-т предпринимательской деятельности. – Минск : Беларус. дзярж. пед. ун-т, 2010. – 120 с.
3. Крук, Я. (І. І.). Сімволіка беларускай народнай культуры / Крук Я. (І. І.). – Мінск : Беларусь, 2011. – 430 с.
4. Этналогія Беларусі: традыцыйная культура насельніцтва ў гістарычнай перспектыве: вучэб. -метад. дапам. / Т.А. Наваградскі [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2009.
5. Этнакультурныя і прыродныя турыстычныя рэсурсы Гродзеншчыны і Сувальшчыны : энцыкл. давед. / пад рэд. В. Р. Карнелюка, І. І. Трацяка. – Мінск : Беларус. Дом друку, 2014. – 304 с.
6. Этнокультурные процессы Белорусского Подвинья (Витебщины) в прошлом и настоящем / Гурко А. Вл. [и др.] ; НАН Беларуси, Центр исслед. белорус. культуры, яз. и лит., Ин-т искусствоведения, этнографии и фольклора им. К. Крапивы ; науч. ред. А. В. Гурко. – Минск : Беларус. навука, 2017. – 629 с.

Дадатковая

7. Беларусь: Сучасныя этнакультурныя працэсы / Г.І. Каспяровіч [і інш.]; пад рэд. А.І. Лакотка. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 607 с.
8. Котович, О. Золотые правила народной культуры / О. Котович, Я. Крук, – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 590 с.
9. Маленка, Л.І. Беларускі народны касцюм / Л.І. Маленка. – Мінск : Ураджай, 2001. – 160 с.
10. Наваградскі, Т.А. Традыцыі народнага харчавання беларусаў / Т.А. Наваградскі. – Мінск : НІА, 2000. – 112 с.
11. Ракава, Л.В. Эвалюцыя традыцый сямейнага выхавання беларусаў / Л.В. Ракава. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 311 с.
12. Этнокультурные процессы Восточного Полесья в прошлом и настоящем / Нац. акад. наук Беларусі, Ин-т искусствоведения, этнографии и фольклора имени К. Крапивы ; редкол.: А.Вл. Гурко [и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2010. – 466 с.

РЭКАМЕНДАВАННЯ МЕТАДЫ (ТЭХНАЛОГІІ) НАВУЧАННЯ

Асноўнымі метадамі (тэхналогіямі) навучання, якія адэкватна адпавядаюць мэтам навучання метадыкі выкладання вучэбнай дысцыпліны «Краязнаўства і этналогія Беларусі», з'яўляюцца: камунікатыўныя тэхналогіі, заснаваныя на актыўных формах і метадах навучання; праблемнае навучанне (праблемнае выкладанне, часткова-пошукавы і даследчы метады); тэхналогія навучання як вучэбнага даследавання.

**Патрабаванні да выканання самастойнай работы студэнтаў
па вучэбнай дысцыпліне “Этналогія Беларусі”**

№ п/ п	Назва тэмы	Кол-ць гадзін для СРС	Заданне	Формы выканання
.				
5	Уводзіны	2	Прадмет і задачы этналогіі. Метады і асноўныя праблемы этналагічных даследаванняў. Віды крыніц этналогіі. Класіфікацыя народаў свету (геаграфічная, антрапалагічная, моўная, гаспадарча-культурная). Фарміраванне этнаграфіі як самастойнай навукі ў сярэдзіне XIX ст.	Аналіз літаратуры, складанне канспекта
6	Гісторыя этналагічнага вывучэння Беларусі	4	. Першапачатковае назіранне этнаграфічных звестак аб Беларусі. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў другой палове XIX ст. Развіццё беларускай этнаграфіі ў канцы XIX — пачатку XX ст. Этнаграфічнае вывучэнне Беларусі ў савецкі час. Пачатак сістэматычнага вывучэння беларускай этнаграфіі з сярэдзіны 1950-х гг. Абагульняючыя працы па этналогіі другой паловы XX ст. – пачатку XXI ст.	Праца з крыніцамі.
7.	Этнічная гісторыя Беларусі	4	Старажытнейшае насельніцтва на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў эпоху старажытнакаменнага веку. Перадумовы фарміравання беларускага этнасу ў раннім сярэднявеччы. Асноўныя канцэпцыі паходжання беларусаў Фарміраванне беларускай нацыі. Беларуская нацыя ў 20—90-я гг. XX ст. Міжэтнічныя адносіны на сучасным этапе. Ментальнасць і нацыянальны характар беларусаў.	Аналіз літаратуры, складанне канспекта

8	Гаспадарка і матэрыяльная культура беларусаў	8	Уплыў прыродна-кліматычных і сацыяльна-эканамічных фактараў на развіццё земляробства. Прамысловыя і рамесныя заняткі. Здабываючыя промыслы. Традыцыйнае адзенне.	Гутарка, праверка выкананых заданняў.
9	Беларускае народнае жыллё ..	4	Эвалюцыя жылля, яго сацыяльныя і культурна-бытавыя асаблівасці. Асноўныя функцыянальныя і архітэктурна-будаўнічыя адметнасці беларускага традыцыйнага жылля. Інтэр'ер гарадскога і шляхецкага жылля. Змены ў інтэр'еры народнага жылля ў другой палове XIX – пачатку XX ст. Традыцыйныя элементы ў інтэр'еры сучаснага жылля. Народнае дойлідства. Звычаі і абрады. Будаўнічыя звычаі, абрады, павер'і..	Гутарка, праверка выкананых заданняў.
10	Беларуская кухня	4	Класіфікацыя страў: раслінныя і мясныя, постныя і скаромныя, паўсядзённыя, святочныя, абрадавыя.	Аналіз літаратуры, складанне канспекта
11	Сям'я	4	Формы сям'і. Асноўныя функцыі сям'і. Рэгламентацыя ўнутрысямейных адносін. Вясельная абраднасць. Радзіны. Радзіныя звычаі і абрады. Пахавальна-памінальная абраднасць. Семантыка і сімволіка пахавальнай абраднасці. Этнаканфесійныя і рэлігійныя асаблівасці пахаванняў. Культ продкаў. Сучасная сітуацыйная абраднасць у Беларусі. Міжэтнічныя шлюбы Германія в X – XIII вв.	Гутарка, праверка выкананых заданняў.
	Традыцыйная духоўная культура	14	Вераванні народаў Беларусі. Магічныя абрады. Гаспадарчая, лячэбная, любоўная і шкоданосная магія. Замовы. Вусная народная творчасць. Беларускі народны каляндар. Анекдоты, жарты, досціпы. Народная музыка. Народнае харэаграфічнае майстэрства. Народны тэатр. Батлейка.	Аналіз літаратуры, складанне канспекта
	Усяго	46		

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананню самастойнай работы студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне

Час, адведзены на самастойную работу, можа выкарыстоўвацца на: падрыхтоўку да лекцый, семінарскіх заняткаў; падрыхтоўку да залікаў і экзаменаў па вучэбнай дысцыпліне; афармленне інфармацыйных і дэманстрацыйных матэрыялаў; збіранне этнаграфічных матэрыялаў.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны выкарыстоўваюцца наступныя метады арганізацыі самастойнай работы: тэсціраванне; індывідуальныя практычныя заданні з кансультацыямі выкладчыка; падрыхтоўка дыдактычных матэрыялаў; падрыхтоўка кампутарных прэзентацый; рэфэраты па індывідуальных тэмах.

Кантроль самастойнай работы ажыццяўляецца ў выглядзе: кантрольнай работы; пісьмовай работы, тэсціравання; абмеркавання рэфэратаў; індывідуальных гутарак; прадстаўлення этнаграфічных матэрыялаў.

Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі

Для дыягностыкі кампетэнцый выкарыстоўваецца дыягнастычны інструментарый.

Вусная форма: гутарка, даклады на семінарах, вусны залік.

Пісьмовая форма: тэсты, кантрольнае апытванне, кантрольная работа, пісьмовы залік, тэставы кантроль засваення асобных раздзелаў і тэм курса, ацэньванне на аснове рэйтынгавай сістэмы.

Вусна-пісьмовая форма: справаздача па аўдыторным практыкаванням з іх вуснай абаронай; справаздача па практыкаванням, выкананым у працэсе самастойнага вывучэння, з іх вуснай абаронай; залік; ацэньванне на аснове рэйтынгавай сістэмы.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб змяненнях у змесце вучэбнай праграмы установы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, распрацаваўшай вучэбную праграму (з вызначэннем даты і нумара пратакола)
Гісторыка-культурная спадчына Беларусі	Гісторыі Беларусі і славянскіх народаў	Тэма “Гісторыка-культурная спадчына, яе ахова і выкарыстанне» разглядаецца не поўна, яна больш падрабязна вывучаецца ў вучэбнай дысцыпліне “Гісторыка-культурная спадчына Беларусі”	Пратакол № ад 2021г.
Гісторыяграфія гісторыі	Гісторыі Беларусі і славянскіх народаў	Тэма: “Гісторыя этналагічнага вывучэння Беларусі» разглядаецца не поўна, яна больш падрабязна вывучаецца ў вучэбнай дысцыпліне “Гісторыяграфія гісторыі.”	Пратакол № ад .....2021 г.